

Ekonomiska kommentarer

IFRS 9 – den nya redovisningsstandarden för redovisning av kreditförluster

Niklas Frykström och Jieying Li

Författarna är verksamma vid avdelningen för finansiell stabilitet.¹

International Financial Reporting Standard (IFRS) 9,² som ska tillämpas från och med den 1 januari 2018, är en ny redovisningsstandard för finansiella instrument. Den omfattar klassificering och värdering, nedskrivning och säkringsredovisning. Genom IFRS 9 införs en framåtblickande modell för att redovisa kreditförluster i de finansiella rapporterna (*Expected Credit Loss*, ECL) – modellen för förväntade kreditförluster.³ Den tar hänsyn till en rad olika uppgifter, däribland prognoser för framtida makroekonomiska förutsättningar. Denna nya framåtblickande modell är avsedd att bemöta kritiken mot den tidigare redovisningsstandarden IAS 39 (International Accounting Standard), där kreditförluster endast redovisades om det fanns tydliga tecken på att en kredithändelse inträffat, det vill säga fallissemang eller uteblivna betalningar av räntor eller amorteringar. Med IAS 39 redovisades alltså enbart redan inträffade kredithändelser, modellen var alltså bakåtblickande.

Om bankerna tillämpar IFRS 9 på ett adekvat sätt kan det bidra till att förbättra bankernas hantering av kreditrisker, öka insynen om kvaliteten på bankernas tillgångar och kreditrisker samt minska de konjunkturförstärkande tendenserna genom att kreditförluster redovisas tidigare. Detta kan bidra till att avhjälpa problemen med IAS 39 – som kan uttryckas som ”för lite och för sent” – och i förlängningen stärka den finansiella stabiliteten.

I denna ekonomiska kommentar inriktar vi oss på nedskrivningsreglerna i IFRS 9. Vi beskriver vad modellen för förväntade kreditförluster enligt IFRS 9 innebär och hur den skiljer sig från modellen för inträffade förluster enligt IAS 39. Vi diskuterar också hur IFRS 9 kan komma att påverka bankerna, däribland övergångseffekterna på kapitalrelationerna, framför allt för svenska banker, och de potentiella långsiktiga effekterna på den finansiella stabiliteten. Under övergångsperioden väntas bankernas reserveringar för kreditförluster öka. Effekten på kärnprimärkapitalrelationen väntas bli måttlig för de fyra svenska storbankerna.⁴

IFRS 9 är en ny redovisningsstandard för finansiella instrument som innefattar en ny metod att redovisa kreditförluster – modellen för förväntade kreditförluster (*Expected Credit Loss*, ECL). Enligt IFRS 9 ska redovisningen av förväntade kreditförluster baseras på prognoser för framtida makroekonomiska förutsättningar.

IFRS 9 väntas få måttliga övergångseffekter på de fyra svenska storbankernas kapitalrelationer. På lång sikt kan IFRS 9 bidra till att förbättra bankernas hantering av kreditrisker och även leda till ökad transparens och effektivare marknadsdisciplin, vilket kan stärka den finansiella stabiliteten.

¹ Författarna vill tacka Olof Sandstedt, David Forsman, Reimo Juks, Jonas Niemeyer, Albina Soultanaeva, Gabriel Söderberg, Jakob Winstrand, Peter Wallin och Peter van Santen för deras värdefulla kommentarer.

² IFRS är en global redovisningsstandard som har utvecklats av *International Accounting Standards Board* (IASB). Alla börsnoterade bolag inom EU är skyldiga att tillämpa IFRS redovisningsstandarder. IFRS 9 finns på <http://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-9-financial-instruments/>.

³ I USA har *Financial Accounting Standards Board* (FASB) tagit fram en liknande modell för förväntade förluster, CECL. Från och med 2020 kommer CECL att införas för de största bankerna i USA. I bilagan finns en kortfattad beskrivning av de viktigaste skillnaderna mellan ECL och CECL.

⁴ De fyra svenska storbankerna är Handelsbanken, SEB, Swedbank och Nordea.

En framåtblickande nedskrivningsmodell – ECL-modellen

Efter den senaste finanskrisen uppmanade G20-ledarna⁵ och Baselkommittén för banktillsyn (BCBS) de organisationer som fastställer internationella redovisningsstandarder (IASB och FASB) att utveckla en ny modell för att redovisa kreditförluster. Syftet var att undvika att kreditförluster redovisades ”för lite och för sent”. Enligt modellen för redovisning av inträffade förluster enligt IAS 39 behöver banker endast redovisa en kreditförlust för ett lån när det finns objektiva belägg för att en förlust har inträffat. Denna bakåtblickande modell innebar att kreditförluster redovisades i för liten omfattning och för sent. Denna fördröjning i redovisningen uppfattades som en brist med IAS 39. Den nya standarden IFRS 9 är avsedd att lösa problemet.

IFRS 9 är en principbaserad standard och består av tre delar: 1) klassificering och värdering av finansiella tillgångar, 2) en framåtblickande nedskrivningsmodell – ECL-modellen, och 3) säkringsredovisning.⁶ IFRS 9 är tillämplig för både finansiella och icke-finansiella företag, men är särskilt relevant för banker. Som stora långivare är det bankerna som påverkas mest av de nya nedskrivningsreglerna i IFRS 9. I denna ekonomiska kommentar inriktar vi oss på de nya nedskrivningsreglerna i IFRS 9.

Banker beviljar lån till hushåll och företag och är därmed exponerade för låntagarnas kreditrisk. Om låntagarna inte kan betala tillbaka sina lån och om det verkliga värdet på säkerheterna för lånen är lägre än det redovisade värdet, står bankerna inför faktiska kreditförluster. För att minska kreditrisken är bankerna skyldiga att sätta av ett belopp som kan kompensera för förväntade förluster i utlåningen. Detta belopp kallas i balansräkningen för en kreditförlustreserv.⁷ Eventuella justeringar i saldot för förlustreserven till följd av att reserveringarna ökar eller minskar ska i bankens resultaträkning redovisas som nedskrivningsvinster eller nedskrivningsförluster, som påverkar bankens resultat och kapital.⁸ Den fundamentala förändringen i redovisningen av kreditförluster enligt IFRS 9 är att de ska redovisas utifrån en uppskattning av de förväntade kreditförlusterna, baserat på en bred uppsättning relevanta uppgifter, däribland prognoser för framtida makroekonomiska förutsättningar (till exempel förändringar av BNP, arbetslöshet, fastighetspriser, räntor och råvarupriser). En bank måste vid varje rapporttillfälle redovisa om det skett några förändringar i kreditrisken hos finansiella instrument sedan det första redovisningstillfället och uppdatera sin reservering för kreditförluster.⁹

I IFRS 9 införs en trestegsmodell som värderar förväntade kreditförluster för finansiella tillgångar (till exempel ett lån): presterande (steg 1), underpresterande (steg 2) och

⁵ G20 (2009)

⁶ Genom IFRS 9 införs en ny klassificeringsmodell för finansiella tillgångar som är mer principbaserad än IAS 39. Finansiella tillgångar klassificeras utifrån sina avtalade kassaflödesegenskaper och den underliggande affärsmodellen för innehav av tillgångarna. Den nya modellen för säkringsredovisning ligger närmare bankernas rutiner för intern riskhantering.

⁷ Exempel: Bank X har lånat ut 200 miljoner kronor till olika hushåll och några av låntagarna kommer inte att betala tillbaka sina lån. Bank X uppskattar att 1 procent av lånen, två miljoner kronor, sannolikt aldrig kommer att betalas tillbaka. Denna uppskattning på två miljoner kronor är alltså bankens reservering för kreditförluster och tas upp i balansräkningen. Reserveringar för kreditförluster ses över vid varje rapporttillfälle och en ökning eller minskning av saldot för förlustreserverna kallas för en förlustreservering.

⁸ En ökad reservering påverkar resultat och eget kapital negativt, vilket i sin tur påverkar kapitalet. Modellen för förväntade kreditförluster är symmetrisk, dvs. om den finansiella tillgångens kreditkvalitet förbättras under efterföljande rapportperioder kommer den redovisade reserveringen återgå.

⁹ Med *finansiella instrument* avses i IFRS 9 instrument som värderas till upplupet anskaffningsvärde, finansiella skuldinstrument som värderas till verkligt värde via övrigt totalresultat, leasingfordringar, låneåtaganden och finansiella garantier.

nedskrivna (steg 3).¹⁰ För presterande tillgångar, det vill säga tillgångar som inte uppvisat någon försämring i kreditkvalitet, ska bankerna uppskatta de förväntade kreditförlusterna under de närmaste tolv månaderna. För de underpresterande och nedskrivna tillgångarna ska de i stället göra en uppskattning av de förväntade kreditförlusterna under kreditens återstående löptid. En tillgång (till exempel ett lån) ska flyttas från steg 1 till steg 2 (eller steg 3) när det har skett en ”betydande ökning av kreditrisken”, se diagram 1.¹¹

I IFRS 9 definieras inte vad som ska betraktas som en betydande ökning av kreditrisken, utan det är bankens ledning som ska definiera begreppet.¹² Storleken på den förväntade kreditförlusten och reserveringen för kreditförlusten avgörs av den uppskattade kreditrisken vid rapporttillfället. Om tillgångens kreditrisk inte har ökat betydligt sedan det första redovisningstillfället kommer tillgången att ligga kvar i steg 1, där förväntade kreditförluster redovisas utifrån risken för fallissemang under de kommande 12 månaderna. Om det har skett en betydande ökning av tillgångens kreditrisk ska den flyttas till steg 2 och de förväntade kreditförlusterna ska baseras på tillgångens återstående löptid. Ett lån som till exempel inte har betalats 30 dagar efter förfallodagen förutsätts enligt IFRS 9 ha fått en betydligt ökad kreditrisk och bör därför flyttas till steg 2.

Diagram 1 Flödesschema över förflyttning mellan stegen till följd av betydande ökning av kreditrisk

I praktiken är reserveringarna mycket större i steg 2 än i steg 1, eftersom tidshorisonten för att beräkna den förväntade kreditförlusten är längre. Det innebär att man får en tröskeeffekt om en tillgång flyttas från steg 1 till steg 2. Som framgår av diagram 2 ligger den överförda reserveringen för kreditförluster på en låg nivå i steg 1. När tillgången flyttas till steg 2 kommer den överförda reserveringen för kreditförluster dock att öka kraftigt. Detta är den viktigaste skillnaden i redovisningen av kreditförluster enligt IFRS 9 jämfört med IAS 39. Enligt IFRS 9 är den utlösande faktorn för att flytta en tillgång från steg 2 till steg 3 en fallissemangshändelse,¹³ vilket är i linje med modellen för att redovisa kreditförluster enligt IAS 39.

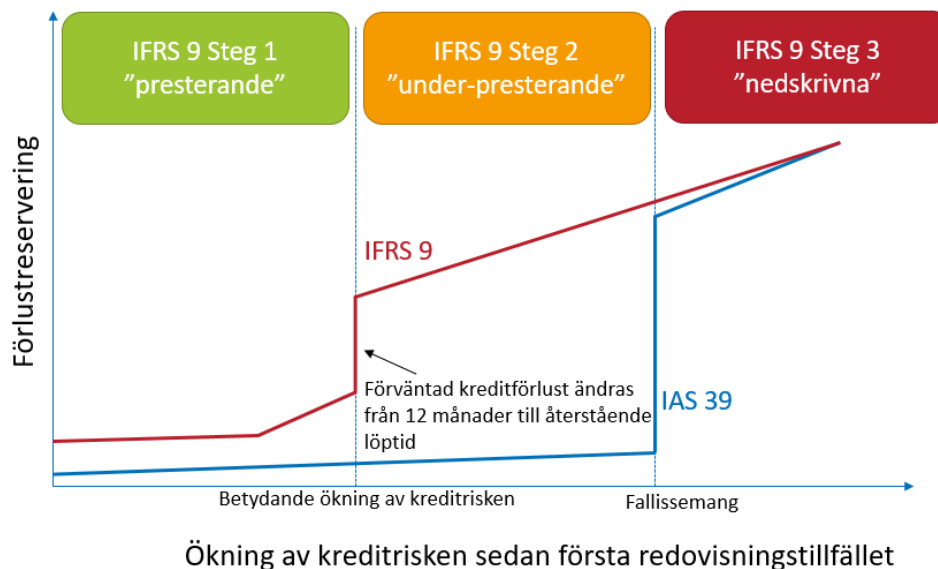
¹⁰ Presterande (performing), underpresterande (under-performing) och nedskrivna (impaired).

¹¹ Exempel: Bank X beviljar ett amorteringsfritt lån på 10 000 kronor med en löptid på fem år. Årsräntan är 5 procent och den effektiva räntan är sålunda 5 procent. Under den första rapportperioden redovisar bank X en reservering för kreditförluster på 200 kronor, vilket motsvarar 12 månaders förväntade kreditförluster, eftersom det inte har skett någon betydande ökning av kreditrisken sedan det första redovisningstillfället. Under den andra rapportperioden konstaterar bank X att lånets kreditrisk har ökat betydligt. Därför redovisar bank X de förväntade kreditförlusterna för lånets hela löptid, vilka uppskattas till 2 000 kronor.

¹² I punkt 5.5.9 i IFRS 9 anges att bedömningen av betydligt ökad kreditrisk ska göras i förhållande till förändringar i sannolikheten för fallissemang (PD) under den återstående löptiden och andra kvalitativa faktorer. I praktiken använder bankerna kreditbetyg, antal dagar efter förfallodagen, kreditvärdering, bevakningslistor, anstånds-förfaranden och framåtblickande makroekonomisk information för att avgöra om det har skett en betydande ökning av kreditrisken.

¹³ IFRS 9 innehåller ingen definition av fallissemang, men det krävs att bankerna definierar fallissemang på ett sätt som stämmer överens med den definition som används i den interna kreditriskhanteringen. IFRS 9 (punkt B5.5.37) innehåller en motbevisbar presumtion om att ett fallissemang inträffar senast 90 dagar efter förfallodagen.

Diagram 2 Kreditförlustrerivering enligt IFRS 9 och IAS 39

Övergången från en modell som baseras på inträffade förluster till en som baseras på förväntade förluster innebär att bankerna måste göra prognoser för framtida makroekonomiska förutsättningar och sammanställa dem till riskparametrar i sina modeller för förväntade kreditförluster. Det framåtblickande inslaget kommer alltså att kräva betydande modelleringsantaganden och bedömningar om hur de makroekonomiska förutsättningarna påverkar reserveringarna. Det innebär att bankernas ledningar måste bedöma kreditriskerna och att deras beräkningar blir subjektiva på samma sätt som när bankerna modellerar sin kreditrisk i interna modeller.¹⁴ Därför måste bankerna enligt IFRS 9 lämna information i de finansiella rapporterna om sina modelleringsmetoder och om sina bedömningar av de indata och antaganden som har använts. Detta resulterar i mer användbar information om kvaliteten på en banks tillgångar och den åtföljande kreditrisken. Den ökade subjektiviteten betyder också att det blir svårare att jämföra redovisade reserveringar hos olika banker. IFRS 9 kräver också stora förbättringar i ett finansinstituts data, system, kvantitativa modeller och styrning.

Effekter av IFRS 9 på kapital och finansiell stabilitet

Det är oklart vilken övergångseffekt (den initiala effekten 2018, när IFRS 9 införs) som modellen för förväntade kreditförluster får på bankernas balansräkningar. Bankerna arbetar fortfarande med att införa IFRS 9 och hittills finns inga exakta siffror. Enligt vissa undersökningar som har utförts av tillsynsmyndigheter, analytiker och revisionsföretag uppskattas den negativa övergångseffekten på kärnprimärkapitalrelationen¹⁵ till ungefär 45–

¹⁴ Enligt metoden för intern riskklassificering får bankerna använda egna uppskattningar av riskparametrar för att beräkna sin kapitalrelationer.

¹⁵ Kärnprimärkapital är det primärkapital med avdrag för kapitaltillskott och reserver som får ingå i kapitalbasen som primärt kapital enligt 3 kap. 4 § i lag (2006:1371) om kapitaltäckning och stora exponeringar. Kärnprimärkapitalrelationen är kärnprimärkapitalet i relation till de riskvägda tillgångarna.

50 punkter. På lång sikt kan IFRS 9 förbättra bankernas hantering av kreditrisker och rutiner för internprissättning och minska de konjunkturförstärkande tendenserna genom att kreditförluster redovisas tidigare och transparensen ökar avseende en banks kreditrisker. Detta kan i förlängningen öka den finansiella stabiliteten.

Övergångseffekt

Övergången från IAS 39 till IFRS 9 kommer sannolikt inledningsvis att leda till att många banker får öka sina reserveringar. Om reserveringarna blir mycket stora kan det medföra att bankerna behöver öka sitt kapital för att uppfylla de lagstadgade kraven.

Flera undersökningar har gjorts nyligen (se tabell A2 i bilagan) av tillsynsmyndigheter och privata institut för att uppskatta hur stora effekterna av IFRS 9 blir på reserveringar, kärnprimärkapital och den totala kapitalrelationen. Den uppskattade övergångseffekten på reserveringarna är en ökning på 13–25 procent (se tabell A2 i bilagan). Den sammanlagda övergångseffekten av IFRS 9 på kapitalrelationerna beror främst på ökade reserveringar till följd av kraven på redovisning av förväntade kreditförluster.¹⁶ Även om undersökningarna skiljer sig åt i fråga om urvalsstorlek och vilka banker som ingår i och utanför Europa, uppskattas övergångseffekten på kärnprimärkapitalrelationen innebära en minskning på ungefär 45–50 punkter.¹⁷ Den uppskattade övergångseffekten på den totala kapitalrelationen väntas bli en minskning med 31–35 punkter enligt undersökningar som har utförts av Europeiska bankmyndigheten (EBA).¹⁸

IFRS 9 kommer dock att ge olika effekter på reserveringar och kapitalrelationer för olika banker. Enligt de befintliga undersökningarna kommer till exempel inverkan att bli störst för de banker som har många nödlidande lån (NPL, non-performing loans) för vilka det ännu inte har gjorts några reserveringar. Eftersom övergångseffekterna är osäkra och de nödlidande lånen är koncentrerade till vissa EU-länder har EU-kommissionen (2017) infört en frivillig femårig infasningsperiod för beräkningen av kapitalet enligt IFRS 9. Infasningen påverkar bankens kärnprimärkapital.¹⁹ Enligt EU-kommissionen kommer infasningsperioden att göra det möjligt att se om den nya modellen leder till några konjunkturförstärkande effekter samt att ingå internationella överenskommelser om en harmoniserad tillsynsbehandling av förväntade kreditförluster på kapitalet.²⁰

Övergångseffekten varierar beroende på kreditriskmodell och bankens storlek

Effekten av IFRS 9 på kapitalrelationerna kan också variera mellan banker av olika storlek och med olika kreditriskmodeller. Enligt rapporten om resultatet av EBA:s andra effektstudie (EBA 2017) är de banker som förväntade sig en förhållandevis stor samlad effekt på kapitalet till följd av IFRS 9 oftast mindre banker som huvudsakligen använder schablonmetoden för att mäta kreditrisk. Enligt EBA:s beräkning kommer effekten på kärnprimärkapitalrelationen för

¹⁶ Effekten på kapitalet beror främst på de nya kraven i fråga om förväntade kreditförluster och i mindre utsträckning på kraven på klassificering och värdering i IFRS 9.

¹⁷ I de befintliga undersökningar som anges i tabell A2 har denna infasningsordning dock inte beaktats vid beräkningen av övergångseffekterna av IFRS 9 på kapitalrelationerna. Storleken på övergångseffekten på kärnprimärkapitalrelationen är också osäker på grund av att bankerna kanske inte har redovisat tillräckligt detaljerade uppgifter i sina finansiella rapporter för att analytiker och tillsynsmyndigheter ska kunna skatta reserveringarna enligt IAS 39 och IFRS 9.

¹⁸ EBA (2017).

¹⁹ En bank får inkludera en andel av den ökade reserveringen i sitt kärnprimärkapital under högst fem år från och med 2018. Den andel av reserveringarna som får inkluderas i kärnprimärkapitalet ska minskas till noll under övergångsperioden. Banken får själv bestämma om den ska tillämpa övergångsbestämmelserna och ska i så fall informera den behöriga myndigheten (det vill säga Finansinspektionen i Sverige) om detta. Banken måste också offentliggöra information om tillämpningen av infasningen och dess effekter på kapitalet.

²⁰ Baselkommittén för banktillsyn (BCBS) undersöker för närvarande tillsynsbehandlingen av förväntade kreditförluster på kapitalet.

mindre europeiska banker att bli 78 punkter, jämfört med 33 punkter för europeiska storbanker. På liknande sätt uppskattas effekten av IFRS 9 på kärnprimärkapitalrelationen för banker som använder schablonmetoden till 77 punkter respektive 32 punkter för banker som använder intern riskklassificering (internmetoden).

Mindre banker brukar oftast använda schablonmetoden för att mäta kreditrisk, vilket kan leda till en högre uppskattad negativ effekt på kapitalet. Samma ökning av redovisade reserveringar får en större effekt på kärnprimärkapitalet för banker som använder schablonmetoden än för banker där internmetoden används. Orsaken är att ett underskott i de redovisade reserveringarna enligt IFRS 9 jämfört med de förväntade kreditförlusterna enligt internmetoden helt eller delvis kan absorbera effekten på kapitalet, vilket inte är fallet med schablonmetoden.²¹ IFRS 9 väntas leda till att de redovisade reserveringarna ökar, men effekten på kärnprimärkapitalet av dessa reserveringar kan normalt sett uppvägas av att det blir färre avdrag enligt kapitaltäckningsreglerna.²² Effekten av IFRS 9 på bankernas kapitalrelationer kan därför komma att bli begränsad för många banker som använder internmetoden.

Övergångseffekter av IFRS 9 för de fyra svenska storbankerna

Enligt den offentliga information som de fyra svenska storbankerna lämnade i sina rapporter för fjärde kvartalet 2017 väntas övergångseffekten av IFRS 9 bli begränsad. De fyra svenska storbankerna räknar med ökade reserveringar, men effekten på kapitalrelationerna kommer att bli måttlig.

Enligt en undersökning av Barclays (2017) väntas övergångseffekten av IFRS 9 bli negativ för de fyra svenska storbankernas kärnprimärkapitalrelationer, i storleksordningen 10–44 punkter, vilket är lägre än den genomsnittliga effekten på 50 punkter för samtliga 27 banker i undersökningen.²³ Det är också viktigt att påpeka att den uppskattade övergångseffekten på kärnprimärkapitalrelationen framför allt härrör från redovisningen av de förväntade förlusterna under löptiden för lån i steg 2 (se diagram 2). Övergångseffekten väntas alltså bli förhållandevis liten och bör inte leda till några större kapitalproblem för storbankerna.

Det är inte oväntat att IFRS 9 får en måttlig effekt på de fyra svenska storbankernas kapitalrelationer. För det första har de i allmänhet goda vinstmarginaler och en låg andel nödlidande lån, jämfört med många andra europeiska banker. För det andra använder de sig av internmetoden, som kan bidra till att (åtminstone delvis) absorbera effekterna av IFRS 9 på deras kapital. Likheten mellan internmetoden och modellen för förväntade kreditförluster kan också, tillsammans med bra historiska data, minska bankernas utmaningar när IFRS 9 införs.

²¹ När det gäller kapitalet utgår banker som använder internmetoden från 12 månaders förväntade förluster. Denna beräkning av förväntade kreditförluster (IRK EL) skiljer sig från den redovisningsbaserade förväntade förlusten (ECL). Se bilagan för en beskrivning av de viktigaste skillnaderna mellan Basel IRK EL och förväntade kreditförluster enligt IFRS 9.

²² Vilka effekter detta får för banker som använder internmetoden beror på nivån på deras nuvarande redovisade reserveringar jämfört med de förväntade förlusterna enligt IRK EL. Det finns två alternativ: "underskott" eller "överskott". Ett underskott innebär att om den redovisade förlustreserveringen är lägre än de förväntade förlusterna enligt IRK EL måste bankerna dra av skillnaden mellan de förväntade förlusterna enligt IRK EL (högre) och de redovisade reserveringarna (lägre) från kärnprimärkapitalet när de beräknar sina kapitalrelationer. Detta minskar det tillgängliga beloppet för bankens kärnprimärkapital, som har den högsta kapitalkvaliteten. Syftet med avdraget från kärnprimärkapitalet är att förhindra alltför låga reserveringar enligt redovisningsstandarderna. Ett överskott innebär att om den redovisade reserveringen för kreditförluster är större än de förväntade förlusterna enligt IRK EL kan banker som använder internmetoden lägga till överskottet i reserveringarna som supplementärkapital när de beräknar sina kapitalrelationer. Hur en bank som använder internmetoden påverkas av en ökning i de redovisade reserveringarna till följd av införandet av IFRS 9 kommer alltså att bero på om banken har underskott eller överskott i sina reserveringar.

²³ Barclays (2017) har inte tagit hänsyn till infasningsordningen i sina beräkningar av övergångseffekterna av IFRS 9 på kapitalrelationerna.

Effekter på lång sikt

Enligt IFRS 9 ska kreditförluster uppskattas baserat på makroekonomiska scenarier och redovisas i ett tidigare skede än tidigare, vilket kan motivera bankerna att reservera ytterligare kapitalbuffertar under goda tider som förberedelse inför vad som kan behövas om de makroekonomiska indikatorerna visar på försämringar. En tidigare redovisning av kreditförluster kan också motivera bankernas ledningar att införa försiktigare och mindre konjunkturberoende utlåningsstrategier och att förbättra sin övervakning av kreditrisker.²⁴ IFRS 9 kan därmed komma att stärka den finansiella stabiliteten på längre sikt, genom att hjälpa bankerna att förbättra sin hantering av kreditrisker.

Minskade konjunkturförstärkande effekter av IFRS 9

Dessutom kan IFRS 9 stärka den finansiella stabiliteten genom att minska de konjunkturförstärkande tendenserna.²⁵ Kreditförluster brukar oftast inträffa under konjunktturnedgångar. Modellen för förväntade kreditförluster, som avspeglar framtida makroekonomiska förutsättningar, innebär att kreditförluster ska redovisas när de första tecknen på en konjunkturbedgång visar sig. Det betyder att bankerna kommer att redovisa kreditförluster i ett skede när deras intäkter kanske fortfarande är höga och de har bättre kapacitet att bära förluster. En tidig redovisning av kreditförluster kan också öka transparensen i fråga om tillgångarnas kvalitet och stärka investerarnas förtroende för bankernas rapportering, vilket kan dämpa marknadens oro över kapitalproblem och minska kostnaderna för att få fram nytt eget kapital under en konjunkturbedgång.²⁶

Men även om IFRS 9 kan dämpa de konjunkturförstärkande tendenserna kan standarden inte undanröja dem helt. Precis som Europeiska systemrisknämnden (ESRB) påpekar kräver modellen att man reagerar på ny information, vilket innebär att IFRS 9 kan få vissa konjunkturförstärkande effekter på grund av konjunkturkänsligheten i de riskparametrar som används för att beräkna förväntade kreditförluster. Enligt den nya modellen för förväntade kreditförluster i IFRS 9 måste bankerna använda en point-in-time-beräkning (PIT) för vissa parametrar. För att beräkna de förväntade kreditförlusterna behöver bankerna som indata använda egna uppskattningar av sannolikheten för fallissemang (PD) och förlust vid fallissemang (LGD) för exponeringar som ännu inte fallerat.²⁷ Användningen av modellen för förväntade kreditförluster kan leda till större volatilitet i det belopp för förväntade kreditförluster som redovisas i resultaträkningen, eftersom reserveringarna ökar när de ekonomiska förutsättningarna försämras och minskar när de ekonomiska förutsättningarna förbättras.²⁸ Det betyder att om många banker samtidigt pressas av förväntade förluster och minskad lönsamhet under en konjunkturbedgång kanske de också drar ned på skuldsättningen och minskar kreditutbudet samtidigt, vilket kan förvärra nedgången.

²⁴ ESRB (2017).

²⁵ Med konjunkturförstärkande tendenser avses enligt FSF (2009) "det ömsesidigt förstärkande samspel som innebär att det finansiella systemet kan förstärka konjunktursvängningar och eventuellt orsaka eller förvärra finansiell instabilitet".

²⁶ ESRB (2017).

²⁷ Se bilagan för en beskrivning av metoderna – point-in-time (PIT), through-the-cycle (TTC) och en hybrid av dessa båda metoder – som används för att uppskatta sannolikheten för fallissemang.

²⁸ Detta hänförs till tröskeeffekten när ett lån överförs från steg 1 till steg 2 och vice versa.

Effekter på prissättning av lån

På lång sikt kan IFRS 9 påverka hur bankerna sätter räntor på lån. Helst ska låneräntorna avspegla potentiella kreditförluster under avtalets löptid och inte påverkas av redovisningsstandarderna. Det är dock sannolikt att IFRS 9 kommer att bidra till en sundare riskhanteringskultur och att bankerna tvingas inta ett mer långsiktigt perspektiv. Detta betyder att bankerna kan komma att ta ut högre priser för vissa typer av lån som kompensation för framtida osäkerhet, eftersom de reserveringar som beräknas enligt modellen för förväntade kreditförluster kan öka avsevärt när de makroekonomiska förutsättningarna försämras. Justeringen av låneräntan kan avspegla kostnaderna för att tillämpa den nya modellen enligt IFRS 9, det vill säga ökade driftskostnader för modellering, it-infrastruktur och datainsamling. Den kan också innebära att man korrigerat tidigare prissättning av kreditrisk som varit felaktig på grund av alltför stort konkurrenstryck eller ineffektiv riskhantering.²⁹ Hur stor en eventuell prisjustering blir beror på konkurrensen mellan banker i olika affärssegment. Det är till exempel mindre sannolikt med räntehöjningar på bolån än på andra privatlån och lån till företag.³⁰ Precis som ESRB (2017) konstaterar kan den nya modellen, som innebär att bankerna måste samla in en bredare uppsättning data för sin interna prissättning, hjälpa bankerna att skapa en mer tillförlitlig och effektiv låneprissättning.

Konsekvenser för den finansiella stabiliteten

Övergången till en modell för förväntade kreditförluster enligt IFRS 9, som baseras på framåtblickande information, kan förbättra bankernas hantering av kreditrisker och leda till ökad transparens och effektivare marknadsdisciplin genom att tillhandahålla mer och bättre information om kvaliteten på bankernas tillgångar och om deras kreditrisker. Detta kan i förlängningen stärka den finansiella stabiliteten.

Måttliga kapitaleffekter på kort sikt, konjunkturförstärkande tendenserna kan minskas men inte helt undanröjas

Under övergångsperioden, när IFRS 9 införs, kommer en viktig fråga för den finansiella stabiliteten att vara hur mycket reserveringarna kommer att öka och i sin tur hur det påverkar bankernas kapital. Enligt de undersökningar som vi hänvisar till i denna ekonomiska kommentar väntas effekten bli måttlig för de fyra svenska storbankerna på kort sikt. För vissa andra europeiska banker kan effekten på kapitalrelationerna emellertid bli mer betydande. Övergångseffekterna på den finansiella stabiliteten väntas dock bli hanterliga, eftersom bankerna får tillämpa Europeiska kommissionens infasningsordning för kapitalet. På lång sikt kan IFRS 9 förbättra den finansiella stabiliteten genom ökad transparens och tidigare redovisning av kreditförluster än med IAS 39. Redovisning av kreditförluster under goda tider, när bankerna fortfarande kan bära förluster, kan minska de konjunkturförstärkande tendenserna. Det konjunkturberoende inslaget i modellen innebär dock inte att de konjunkturförstärkande tendenserna helt och hållet undanröjs. Om bankerna underskattar riskerna och inte reserverar tillräckligt med kapital under goda tider riskerar de fortfarande att bli insolventa under en konjunkturedgång. Detta kan förstås inverka negativt på den finansiella stabiliteten. Banktillsynsmyndigheter och marknadsanalytiker bör därför noggrant granska bankernas reserveringar.

²⁹ ESRB (2017).

³⁰ Deloitte (2016), EBA (2016), Ernst & Young (2016).

Användning av IFRS 9 i stresstester

Stresstester är ett annat viktigt område för tillsynsmyndigheterna eftersom sådana behövs för att undersöka hur ekonomiska chocker påverkar bankernas kapitalisering.³¹ EBA har meddelat att effekterna av IFRS 9 ska ingå i stresstesterna för första gången 2018.³² Genom att utföra stresstester enligt IFRS 9 och inkludera negativa scenarier kommer tillsynsmyndigheterna att få en bättre förståelse för enskilda bankers beteende och se om bankerna kan absorbera kreditförluster under en konjunkturedgång om dessa redovisas tidigt. Stresstester kan också vara ett viktigt verktyg när tillsynsmyndigheterna ska bedöma vilka effekter försämrade makroekonomiska förutsättningar får på reserveringar och kapital. Testerna visar om bankerna har tillräckliga buffertar och vilka eventuella åtgärder som krävs.

Ökad handlingsfrihet för bankerna

Enligt IFRS 9 måste bankerna identifiera försämringen i kreditkvalitet och göra prognoser för makroekonomiska scenarier enligt modellen för förväntade kreditförluster. Därför ökar behovet av subjektiva bedömningar och antaganden för att fastställa reserveringsbeloppet. Undersökningar har visat att bankledningarnas handlingsfrihet i fråga om reserveringar kan leda till resultatmanipulering (utjämning av intäkter).³³ I modellen för inträffade förluster (IAS 39) baseras en kreditförlust på en förlusthändelse. Det gör det svårare att manipulera resultatet än i modellen för förväntade kreditförluster. Bankledningarnas handlingsfrihet när de fastställer förlustreserveringarna enligt den nya modellen kan därför bli en utmaning för tillsynsmyndigheterna att hantera. Det medför också att det blir svårare att jämföra olika bankers reserveringar för kreditförluster.

Sammanfattande slutsatser

Generellt kan IFRS 9, om den tillämpas på ett sunt sätt, bidra till att förbättra bankernas hantering av kreditrisker, öka transparensen när det gäller kvaliteten på bankernas tillgångar och deras kreditrisker samt minska de konjunkturförstärkande tendenserna genom att kreditförluster redovisas tidigare. Detta kan bidra till att avhjälpa problemen med IAS 39 – ”för lite och för sent” – och i förlängningen stärka den finansiella stabiliteten.

³¹ Tillsynsmyndigheterna utför stresstester för att underlätta översyns- och utvärderingsprocessen i enlighet med direktiv 2013/36/EU.

³² EBA (17 november 2017), se <http://www.eba.europa.eu/-/eba-publishes-methodology-for-the-2018-eu-wide-stress-test>.

³³ Till exempel Peterson och Erick (2017). Med resultatmanipulering (earnings management) menas att företagsledningen manipulerar redovisningen till sin egen fördel.

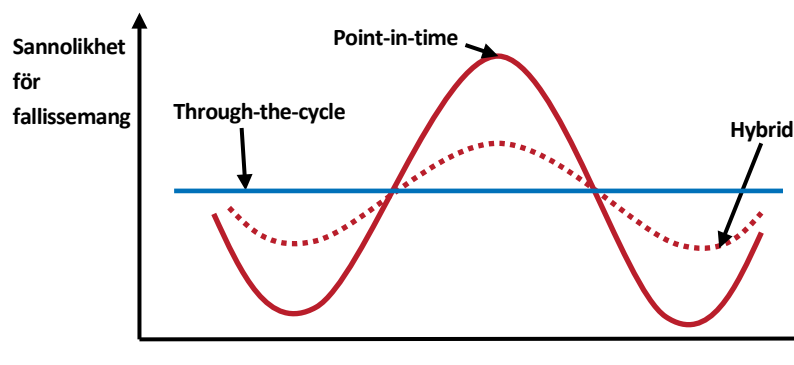
Bilaga

Modeller för förväntade förluster – viktigaste skillnaderna mellan CECL (FASB), ECL (IASB) och IRK EL (Basel)

Enligt Baselstandarderna måste banker som använder internmodeller (IRK-banker) beräkna reserveringar för förväntade förluster (IRK EL). IRK EL är en parameter i beräkningen av bankens kapital. I och med att IFRS 9 införs måste bankerna i sin redovisning beräkna en förväntad förlust (ECL) separat från den förväntade förlusten enligt IRK EL (USA kommer år 2020 att införa en modell för redovisning av förväntade förluster – Current Expected Credit Loss (CECL), som liknar modellen för förväntade kreditförluster i IFRS 9). När kapitalet beräknas jämförs IRK EL med de redovisade reserveringarna och eventuella underskott dras av från kärnprimärkapitalet. Eventuella överskott (det vill säga redovisade reserveringar som är högre än IRK EL) inkluderas i supplementärkapitalet. Eftersom reserveringarna väntas öka med modellen för redovisning av förväntade kreditförluster jämfört med modellen för inträffade förluster (Deloitte, 2013) kan detta påverka kapitaltäckningen när redovisade reserveringar återförs till supplementärkapitalet. Denna förändring kan skapa utmaningar för tillsynsmyndigheterna, om de anser att sådana återföringar är olämpliga.

Många banker använder internmetoden och beräknar förluster enligt IRK. För de flesta banker är IRK EL-modellen en utgångspunkt för deras egna modeller för redovisning av förväntade förluster. Det finns dock några viktiga skillnader, vilket betyder att bankerna måste justera sina IRK-modeller för att följa redovisningsstandarderna. Modellerna har också olika syften (försiktig respektive neutral ansats). Med IRK EL uppskattas till exempel sannolikheten för fallissemang (PD) baserat på en tidshorisont på 12 månader under konjunkturcykeln, och förlust vid fallissemang (LGD) beräknas utifrån ett scenario med en konjunkturedgång. Enligt modellen för redovisning av förväntade kreditförluster uppskattas sannolikheten för fallissemang emellertid utifrån återstående löptid vid en viss tidpunkt i en konjunkturcykel, medan beräkningen av hur mycket av lånet som går förlorat vid fallissemang (LGD) utgår från ett neutralt scenario.

Diagram A1 Sannolikhet för fallissemang beräknad enligt through-the-cycle (snitt över konjunkturcykel) respektive point-in-time (specifika tidpunkter)

Beräkningen av sannolikheten för fallissemang kan göras enligt tre olika metoder: utifrån specifika tidpunkter (point-in-time, PIT), snitt över konjunkturcykel (through-the-cycle, TTC)

eller en hybrid av dessa båda metoder. TTC-metoden, som allmänt används inom internmetoden, är inriktad på en längre horisont och neutraliserar effekterna av innevarande konjunkturförhållanden. Detta ger en mer stabil och mindre konjunkturberoende beräkning av sannolikheten för fallissemang. Enligt IFRS 9 måste point-in-time-metoden användas. Där bedöms låntagarens sannolikhet för fallissemang inom en förhållandevis kort tidsrymd, vilket innebär att PD-värdet kan variera avsevärt under konjunkturen.³⁴ Som framgår av diagram A1 kommer den uppskattade sannolikheten för fallissemang enligt point-in-time-metoden att vara lägre för många banker under goda tider och högre under en konjunkturedgång, jämfört med om man använder through-the-cycle- eller hybridmetoder.

I tabell A1 visas de viktigaste skillnaderna i parametrar mellan IFRS 9 ECL, CECL och IRK EL. Skillnaderna i parametrar gör det svårt att jämföra modellerna. Konjunkturcykeln och graden av finansiell stress på marknaden kan till exempel påverka utfallet för varje modell.

Tabell A1: Viktigaste skillnader mellan IFRS 9 ECL, CECL och IRK EL

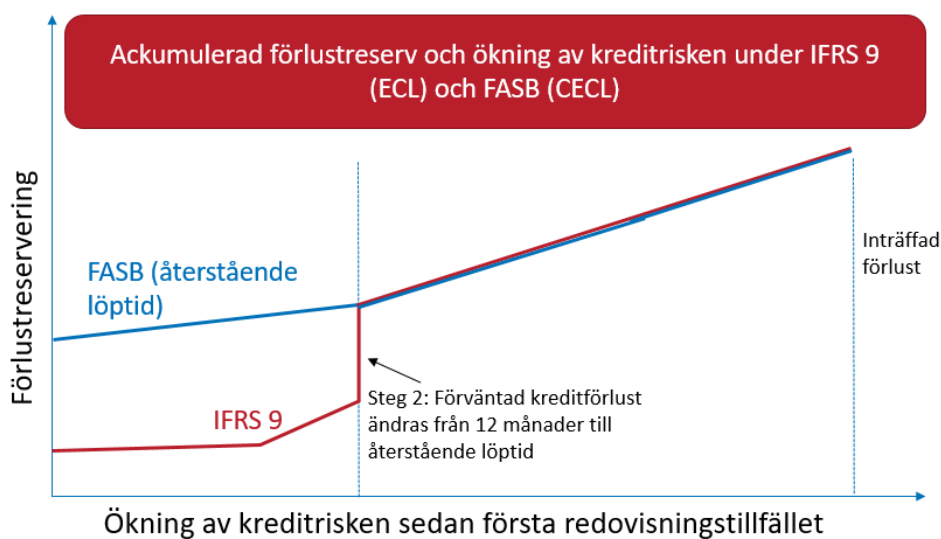
		IFRS 9 ECL	CECL	IRK EL
PD	Värderingsperiod	12 månader (steg 1) Återstående löptid (steg 2–3)	Återstående Löptid	12 månader
	Konjunkturberoende	PIT inklusive framåtblickande information	PIT inklusive framåtblickande information	TTC (konjunkturcykel)
LGD/EAD	Värdering	Neutral	Neutral	Nedgång

Det finns också några skillnader mellan modellerna för IFRS 9 ECL och FASB CECL.³⁵ Den viktigaste skillnaden är den tidshorisont som används för att bedöma de förväntade förlusterna. Enligt CECL ska den återstående löptiden användas för alla lån och det görs ingen uppdelning i olika steg beroende på kreditkvalitet. Detta kommer att innebära att reserveringar som görs enligt CECL är större än dem som görs enligt IFRS 9, eftersom reserveringarna i steg 1 enligt IFRS 9 bygger på en tidshorisont på bara 12 månader, inte på återstående löptid. I förlängningen blir de faktiska kreditförlusterna dock lika stora (se diagram A2).

³⁴ Det ställs inga krav i IFRS 9 på att just en metod för att mäta sannolikhet för fallissemang/förlust vid fallissemang ska användas för att värdera förväntade kreditförluster. Andra metoder får användas, till exempel en metod som anger förlustandelen.

³⁵ IFRS 9 ECL genomförs under 2018 och CECL genomförs 2020 för de största bankerna.

Diagram A2 Reserveringar för kreditförluster enligt IFRS 9 (ECL) och FASB (CECL)

Undersökningar av övergångseffekter av IFRS 9

Tabell A2 Sammanfattning av undersökningar av övergångseffekterna av IFRS 9 på reserveringar och kapitalrelationer

Undersökning	Region	Antal banker	Effekt på reserveringar	Effekt på kärnprimärkapitalrelation	Effekt på total kapitalrelation
Barclays (2017)	Europa	27	+17 %	-50 punkter	-
Deloitte (2016)	Europa, Mellanöstern och Afrika, Asien och Oceanien samt Amerika	91	+25 %	-50 punkter	-
EBA (2017)	Europa	49	+13 %	-45 punkter	-35 punkter
Moody (2017)	Europa, Mellanöstern och Afrika, Asien och Oceanien samt Amerika	185	-	-50 punkter	-
ECB SSM (2017)	Europa	91	-	-50 punkter	-

Förkortningar

BCBS	Baselkommittén för banktillsyn
BNP	Bruttonationalprodukt
CECL	Current Expected Credit Loss
CET1	Kärnprimärkapital
EAD	Exponering vid fallissemang (Exposure At Default)
EBA	Europeiska bankmyndigheten (European Banking Authority)
ECB	Europeiska centralbanken
ECL	Förväntad kreditförlust (Expected Credit Loss)
ESRB	Europeiska systemrisknämnden
FASB	Financial Accounting Standards Board
IAS	den internationella redovisningsstandarden
IASB	International Accounting Standards Board
IFRS	International Financial Reporting Standard
IRB	internal ratings-based (IRK, interna modeller)
LGD	förlust givet fallissemang (loss given default)
NPL	nödlidande lån (non-performing loans)
PD	sannolikhet för fallissemang (probability of default)
PIT	specific tidpunkt (point-in-time)
TTC	snitt över konjunkturcykel (through-the-cycle)

Referenser

- Barclays, *European Banks: IFRS9 – Bigger than Basel IV*, januari 2017.
- Deloitte, *Going up? The impact of impairment proposals on regulatory capital* 2013.
- Deloitte, *No time like the present, Global IFRS banking survey*, nr 6, maj 2016.
- Ernst & Young, *IFRS 9 impairment banking survey*, september 2016.
- Europeiska bankmyndigheten (EBA), *Report on results from the EBA impact assessment of IFRS 9*, december 2016.
- Europeiska bankmyndigheten (EBA), *Report on results from the second EBA impact assessment of IFRS 9*, juli 2017.
- Europeiska centralbanken (ECB), *SSM thematic review on IFRS 9*, september 2017.
- Europeiska kommissionen (EC), *förordning 2017/2395*, december 2017.
- Europeiska systemrisknämnden (ESRB), *Financial stability implications of IFRS 9*, juli 2017.
- Forumet för finansiell stabilitet (FSF), *Report of the Financial Stability Forum on Addressing Pro-cyclicality in the Financial System*, april 2009.
- G20, *toppmötet i London – uttalande från ledarna*, april 2009.
- Handelsbanken, *rapport för fjärde kvartalet 2017*, februari 2018.
- Moody, *Moody's survey: capital impact of IFRS 9 adoption will be modest for most banks*, mars 2017.
- Nordea, *rapport för fjärde kvartalet 2017*, januari 2018.
- Peterson O. och Erick O. (2017), *Bank loan loss provisions research: a review*, Borsa Istanbul Review, juni.
- SEB, *rapport för fjärde kvartalet 2017*, januari 2018.
- Swedbank, *rapport för fjärde kvartalet 2017*, februari 2018.